

# OSOBITOSTI PRÁVNEJ ÚPRAVY SPOROV S OCHRANOU SLABŠEJ STRANY OPROTI ŠTANDARDNÉMU PRIEBEHU CIVILNÉHO SPOROVÉHO PROCESU

## PARTICULARITIES OF LAW IN DISPUTES WITH THE PROTECTION OF THE DISADVANTAGED PARTY IN COMPARISON TO THE STANDARD COURSE OF CIVIL DISPUTE PROCESS

*Miroslava Kušnířiková*

*Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Právnická fakulta*

<https://doi.org/10.33542/SIC2019-1-10>

### ABSTRAKT

*Právna úprava sporov s ochranou slabšej strany vychádza a nadväzuje na celkom nové poňatie koncepcie civilného sporového procesu. Rekodifikáciou civilného procesného práva došlo k zakotveniu osobitnej právnej úpravy sporov s ochranou slabšej strany, ktorými sú v zmysle Civilného sporového poriadku spotrebiteľ, zamestnanec a diskriminovaná osoba. Už označenie „spory s ochranou slabšej strany“ predznamenáva, že slabšia strana bude mať v spore určitým spôsobom špecifické postavenie, čomu je prispôsobená aj právna úprava v Civilnom sporovom poriadku, prejavujúca sa v určitých osobitostiach oproti štandardnému priebehu civilného sporového procesu. Primárny cieľ, sledovaný právnou úpravou vzťahujúcou sa na slabšiu stranu, spočíva v dorovnaní, resp. vyvážení (prirodzene nerovného) postavenia slabšej strany vo vzťahu k druhej sporovej strane. Predmetom tohto príspevku je úvaha o tom, či právna úprava sporov s ochranou slabšej strany, tento zámer naplnila.*

### ABSTRACT

*The legal settlement of disputes with the protection of the disadvantaged party is based on a new approach to the civil dispute process concept. Recodification of civil procedural law has resulted in the establishment of a special legal arrangement for disputes with the protection of the disadvantaged party, which, according to the Civil Dispute settlement, is a consumer, an employee and a discriminated person. Already the term "disadvantaged party protection" means that the disadvantaged party will have a specific position in the dispute, which is also adapted to the law in the Civil Dispute settlement, and therefore in certain peculiarities in comparison to the standard course of the civil dispute process. The primary objective pursued by the legislation regarding the disadvantaged party is to balance the (naturally unequal) position of the disadvantaged party in comparison to the other party. The aim of this article is to consider whether the legislation of disputes with the protection of the disadvantaged party has fulfilled this intention.*

## I. ÚVOD

Osobitná právna úprava sporov podľa Civilného sporového poriadku, kde jednou z procesných strán je tzv. slabšia strana, sa vyznačuje určitými odchýlkami v porovnaní so štandardným civilným sporovým procesom. Slabšou stranou Civilný sporový poriadok označuje spotrebiteľa, zamestnanca a diskriminovanú osobu. Zákonodarca zvolil za slabšie práve tieto tri skupiny subjektov, pridŕžajúc sa judikatúry Súdneho dvora Európskej únie. Určitým spôsobom zvýhodňujúca právna úprava, týkajúca sa slabšej strany, nie je „nóvum“ na úrovni práva Európskej únie, kde sa tejto problematike už desaťročia venuje náležitá pozornosť, ani v našich podmienkach. Už predchádzajúca právna úprava (zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok) obsahovala ustanovenia, ktoré sa snažili ochrániť záujmy spotrebiteľov. Právna úprava v Občianskom súdnom poriadku však bola značne nekonzistentná a reagovala čiastkovými zmenami na dynamicky sa rozvíjajúce spotrebiteľské právo a potrebu jeho procesnej úpravy. Rekodifikácia civilného procesu tak vytvorila priestor pre ucelenú právnu úpravu týkajúcu sa sporov s účasťou slabšej strany, ktorá je obsiahnutá v druhej hlave tretej časti Civilného sporového poriadku.

To, že spotrebiteľ, zamestnanec alebo diskriminovaná osoba je slabšou stranou v civilnom sporovom procese, môže byť dané viacerými dôvodmi. Medzi najčastejšie uvádzané aspekty<sup>1</sup>, patria náklady na samotné konanie a doba jeho trvania, ktoré môžu byť pre spotrebiteľa, zamestnanca či diskriminovanú osobu odradzujúcimi skutočnosťami. Sťažená pozícia pre slabšiu stranu môže vychádzať aj z toho, že takýto spor môže byť vôbec prvým kontaktom so súdnym systémom, kým u dodávateľa, zamestnávateľa a diskriminujúceho sa predpokladá, že vzhľadom na svoje postavenie už mohli byť stranami takýchto sporov a každým ďalším sporom získavajú skúsenosti, ktoré dokážu zúročiť v efektívne realizovanej procesnej obrane. Podstatne závažnejším sa z nášho pohľadu javí možný informačný deficit v prípade slabšej strany, ktorý je v praxi veľmi častou realitou. Ide o situáciu, kedy slabšia strana nedisponuje všetkými poznatkami, ktorými by mohla podporiť svoj nárok, pretože nemusí mať prístup k informáciám a dokumentom, ktorými disponuje protistrana. Na preklopenie týchto potencionálnych negatívnych skutočností na strane slabšieho subjektu slúži osobitná právna úprava týchto typov sporov, ktorú môžeme vnímať aj ako tzv. pozitívnu diskrimináciu, prejavujúcu sa právnou úpravou, pri ktorej sa na slabšiu stranu vzťahujú určitým spôsobom zmiernené prvky a inštitúty, bežne uplatňované v civilnom sporovom procese. Naznačené odlišnosti sa v značnej miere týkajú pozmeneného uplatňovania princípov oproti štandardnému civilnému sporovému procesu a to buď ich oslabením, alebo dokonca úplným vylúčením ich uplatňovania, za účelom eliminácie možných negatívnych procesných následkov, ktoré sa s ich uplatňovaním v „prísnom“ spore spájajú.

Predmetom príspevku sú vybrané princípy civilného procesu a ich dopad na spory s ochranou slabšej strany, rozšírená poučovacia povinnosť súdu vo vzťahu k slabšej strane, či odchýlky v rámci štádia dokazovania, čo je predovšetkým dôsledok výraznej modifikácie prejednávacieho princípu. Podrobná analýza vybraných osobitostí sporov s ochranou slabšej strany podľa Civilného sporového poriadku bude zameraná aj na kritické posúdenie vhodnosti tej-ktorej osobitosti v rámci právnej úpravy, a tým primeranosti odklonu od štandardného civilného sporového procesu za účelom ochrany slabšej strany.

---

<sup>1</sup> ktoré su najviac rozpracované v prípade spotrebiteľských sporov, ale nepochybné ich môžeme vzťahovať aj na postavenie zamestnanca a diskriminového.

## II. UPLAŇOVANIE VYBRANÝCH PRINCÍPOV PRI SPOROCH S OCHRANOU SLABŠEJ STRANY

### 1. Explicitné zakotvenie princípu ochrany slabšej strany

Princípy v civilnom sporovom procese predstavujú veľmi dôležitý element, nakoľko aj prostredníctvom ich interpretácie a aplikácie sa dosahujú ciele vytýčené rekodifikáciou. Potreba ochrany slabšej strany je normovaná v článku 6 Civilného sporového poriadku, ktorý primárne zakotvuje princíp rovnosti zbraní, ako klasický princíp, uplatňovaný v kontradiktórnych typoch procesov. Zákonodarca poukazuje na existenciu slabšej strany formou potreby výnimky zo „štandardného“ uplatňovania princípu rovnosti strán deklarováním skutočnosti, že v niektorých prípadoch je pre dosiahnutie rovnosti potrebné jednu zo sporových strán podporiť „nadštandardne“. Princíp rovnosti zbraní deklaruje, že strany sporu majú v konaní rovné postavenie, ktoré spočíva v poskytnutí rovnakej miery uplatňovania prostriedkov procesného útoku a procesnej obrany. Obsah princípu rovnosti zbraní v sebe zahŕňa len vytvorenie rovnakej možnosti ohľadne uplatňovania prostriedkov procesného útoku a procesnej obrany. To, či strana sporu toto procesné oprávnenie, ktoré jej vyplýva z predmetného princípu aj v spore využije, je výlučne na jej uvážení a využitie, resp. skôr nevyužitie procesného oprávnenia stranou už nie je obsahom princípu rovnosti zbraní. Naznačenou výnimkou je povaha niektorých prejednávanych vecí, vyžadujúca si zvýšenú ochranu jednej strany sporu, s cieľom vyvažovať jej prirodzene nerovnovážne postavenie v hmotnoprávnom vzťahu a následne aj vo vzťahu procesnoprávnom.

Uplatňovanie princípu ochrany slabšej strany je prirodzenou súčasťou právnej ochrany nielen v našich podmienkach. Úprava doktríny právneho postavenia slabšej strany je rozpracovaná aj na úrovni práva Európskej únie a prejavuje sa v úlohe súdu vyvažovať určité nevýhody, ktoré na strane slabšej strany potencionálne môžu existovať. Pri princípe ochrany slabšej strany je miera jeho uplatňovania zo strany súdu daná pomerne jasne- má byť uplatňovaný, len kým sa nedosiahne naplnenie princípu rovnosti zbraní. Podstatou ochrany slabšej strany v procesnoprávných vzťahoch je tak dorovnanie procesného postavenia tejto slabšej strany na tú úroveň, ktorá funkčne koreluje s procesným postavením protistrany („silnejšej“ procesnej strany)<sup>2</sup>. Tento zámer pramení z poznatku, že v prípade sporov s ochranou slabšej strany, táto, zjednodušene povedané, v spore nezačína na rovnakej úrovni ako protistrana a preto je potrebné prostredníctvom určitých zvýhodnení pre slabšiu stranu, dosiahnuť priblíženie jej procesného postavenia k procesnému postaveniu protistrany. Touto požiadavkou je daný zvýšený nárok na súdy, aby našli tú „správnu“ mieru aplikácie princípu ochrany slabšej strany, za súčasného zachovania kontradiktórnych prvkov civilného sporového procesu, ktorý si túto, pre neho charakteristickú črtu musí zachovať aj v prípade týchto osobitných typov sporov. Princíp ochrany slabšej strany si vynucuje zvýšenú mieru ingerencie súdu do konania oproti štandardnému sporu, kde súd vystupuje v pozícii arbitra a v zásade nemôže zasahovať do spôsobu, akým strany realizujú svoju procesnú obranu prostredníctvom prostriedkov procesného útoku a obrany. Pri sporoch s ochranou slabšej strany je participácia súdu v konaní zvýšená a jednostranne orientovaná práve na slabšiu stranu, za účelom jej ochrany v spore, pričom súd čiastočne formuje realizáciu prostriedkov procesného útoku slabšej strany a to predovšetkým prostredníctvom poučovacej povinnosti a modifikovaného prejednacého princípu.

<sup>2</sup> ŠTEVČEK, M., In: Števíček M., Fícová S., Baricová J., Mesiarkínová S., Bajánková J., Tomašovič M. a kol.: *Civilný sporový poriadok*. Komentár. Praha. C. H. Beck, 2016, str. 45.

## 2. Koncentračný princíp

Výnimka z uplatňovania princípov v štandardnom sporovom procese je zákonodarcom výslovne upravená v časti upravujúcej spory s ochranou slabšej strany a prejavuje sa pri aplikovaní princípu koncentrácie. Koncentrácia sa v zmysle Civilného sporového poriadku delí na zákonnú a sudcovskú a prispieva k dynamickosti civilného sporového procesu tým, že obsahuje hrozbu uplatnenia sankcie, spočívajúcej v nepriznaní procesných účinkov úkonom vykonaných po lehote stanovenej koncentračným princípom. Princíp koncentrácie týmto spôsobom motivuje strany sporu, aby všetky podstatné a rozhodujúce skutkové tvrdenia a návrhy na vykonanie dôkazov predniesli včas a umožnili tak súdu čo najskôr sformovať predmet konkrétneho konania. Ak strany nepostupujú v súlade s týmito požiadavkami, riskujú uplatnenie negatívnych následkov, ktoré koncentračný princíp so sebou prináša a to, že ich skutkové tvrdenia a návrhy na vykonanie dôkazov, nebudú zo strany súdu zohľadnené na ťarchu tej- ktorej sporovej strany. V prípade sudcovskej koncentrácie je uplatnenie procesných následkov na úvahe súdu, t.j. nemusí nevyhnutne dôjsť k ich aplikácii, kým následky, ktoré prináša zákonná koncentrácia, sa po splnení predpokladov upravených v § 154 C.s.p. uplatnia automaticky.

Sudcovská koncentrácia, označovaná aj prívlastkom vhodná, spočíva v možnosti súdu po náležitej úvahe neprihliadnuť na skutkové tvrdenia a návrhy na vykonanie dôkazov strany v prípade, ak tá nekonala s náležitou starostlivosťou. Kým v štandardnom civilnom sporovom procese je sudcovská koncentrácia uplatňovaná voči oboj stranám sporu, pri sporoch s ochranou slabšej strany je úplne vylúčená vo vzťahu k slabšej strane. To znamená, že slabšia strana môže produkovať nové skutkové tvrdenia a návrhy na vykonanie dôkazov, ktoré majú podporiť a preukázať jej tvrdenia v celom priebehu konania, až do momentu vyhlásenia rozhodnutia vo veci samej. Výnimku z vylúčenia aplikácie sudcovskej koncentrácie v spore s ochranou slabšej strany predstavuje situácia, ak je spotrebiteľ podľa ustanovenia § 291 ods. 3 C.s.p. zastúpený advokátom. V takomto prípade sa koncentračný princíp aplikuje tak, ako to upravuje § 153 ods. 1 a ods. 2 C.s.p. Uvedené vychádza z toho, že ak spotrebiteľ disponuje kvalifikovanou právnou pomocou, ktorou zastúpenie advokátom nepochybne je, tak nie je dôvod postupovať v zmiernenej podobe koncentračného princípu, nakoľko k dorovnaní procesného postavenia slabšej strany vo vzťahu k protistrane došlo práve zastúpením advokátom.

Zákonná koncentrácia, ktorá je v klasickom sporovom procese ohraničená vydaním uznesenia o skončení dokazovania a vzťahuje sa na obe strany, je pri sporoch s ochranou slabšej strany opätovne jednostranne posunutá len vo vzťahu k slabšej strane, a to až do momentu vyhlásenia rozhodnutia vo veci samej. Vylúčením sudcovskej koncentrácie a posunutím zákonnej, ktoré môžeme súhrne považovať za oslabenie koncentračného princípu, sa slabšej strane priamo zo zákona vytvárajú priaznivejšie podmienky pre uplatňovanie prostriedkov procesného útoku, ktoré sa javia ako zvýhodňovanie slabšej strany oproti protistrane. Tento stav je vyvažovaný tým, že protistrane sa musí poskytnúť možnosť na uplatnený procesný útok slabšej strany procesne reagovať. S týmto záverom sa stotožnila aj prof. Ficová: „*obmedzenie vyplývajúce zo zákonnej alebo sudcovskej koncentrácie konania môže platiť pre silnejšiu stranu len pre použitie prostriedkov procesného útoku, nie pre použitie prostriedkov procesnej obrany*”<sup>3</sup>. Ak by tomu tak nebolo, tak v sporoch s ochranou slabšej strany by reálne mohlo dôjsť k situácii, že slabšia strana by určité rozhodujúce skutočnosti zámerne predostrela až po lehote, v rámci ktorej môže protistrane uplatňovať prostriedky procesného útoku a obrany, pretože ju zaťažuje koncentračný princíp vo svojom štandardnom vymedzení v zmysle Civilného sporového poriadku a tým by jej fakticky

<sup>3</sup> FICOVÁ S., *Kam až siaha princíp ochrany slabšej strany?* In: Košické dni súkromného práva I., 2016, str. 598.

znemožnila uplatniť prostriedky procesnej obrany. Uvedené vychádza z vyššie spomenutého princípu rovnosti strán, kedy stranám musí byť vytvorená objektívna možnosť uplatňovať prostriedky procesného útoku a obrany v rovnakej miere. V nadväznosti na vylúčenie princípu koncentrácie u slabšej strany sa obsah princípu rovnosti strán prejavuje práve v poskytnutí možnosti protistrane reagovať na uplatnené prostriedky procesného útoku slabšej strany. S určitosťou môžeme tvrdiť, že základným zmyslom oslabenia princípu koncentrácie vo vzťahu k slabšej strane, je predovšetkým odstránenie negatívnych následkov podľa Civilného sporového poriadku spájaných s jeho nedodržaním, ktoré spočívajú v možnosti neprihliadnuť na skutkové tvrdenia alebo návrhy na vykonanie dôkazov a v následnom nepriznaní procesných účinkov.

Obdobne ako pri zákonnej, tak aj pri sudcovskej koncentrácii platí, že ak je spotrebiteľ zastúpený advokátom, ustanovenie § 296 C.s.p. sa nepoužije. Zákonná koncentrácia v zmysle štandardného priebehu civilného sporového procesu sa uplatňuje aj pri konaní o abstraktnej kontrole v spotrebiteľských veciach, kde sa podľa ustanovenia § 303 ods. 3 C.s.p. nepoužijú len ustanovenia o sudcovskej koncentrácii konania.

Vzhľadom na vyššie poukázaný prístup, vo vzťahu k právnej úprave sporov s ochranou slabšej strany ohľadne oslabenia princípu koncentrácie, sa do popredia dostáva otázka, prečo zákonodarca len pri jednej kategórii slabšej strany- a to spotrebiteľovi pristúpil k úprave, ktorá v prípade zastúpenia advokátom vylučuje použitie ustanovenia § 296 C.s.p.<sup>4</sup> Tento postup upravený v prípade spotrebiteľských sporov, je úplne na mieste, nakoľko obmedzenie pôsobenia koncentračného princípu napomáha slabšej strane, ktorá nemá kvalifikovanú právnu pomoc prostredníctvom advokáta, aby sa na ňu nevzťahovali sankčné následky, ktoré koncentrácia so sebou v klasickom civilnom spore prináša. Preto z nášho pohľadu by totožný postup pri právnej úprave opätovného uplatňovania princípu koncentrácie mal byť aplikovaný aj v prípade zastúpenia zamestnanca a diskriminovanej osoby v spore advokátom. Ak zamestnanec a diskriminovaný je zastúpený v spore s ochranou slabšej strany advokátom, „stiera“ sa touto kvalifikovanou právnou pomocou jeho procesné znevýhodnenie oproti protistrane. Civilný sporový poriadok však v antidiskriminačných sporoch a individuálnych pracovnoprávných sporoch pri zastúpení advokátom nepristúpil k vylúčeniu ustanovení § 312 a § 320 C.s.p. upravujúcich vylúčenie koncentrácie, čím zamestnanec a diskriminovaný svoje procesné postavenie slabšej strany v spore dokázu odstrániť jednak prostredníctvom advokáta a zároveň im je stále ponechaná možnosť uplatňovať prostriedky procesného útoku spočívajúce v predložení a označení všetkých skutočností a dôkazov, na preukázanie ich tvrdení až do vyhlásenia rozhodnutia vo veci samej, čím z nášho pohľadu nastáva vybočenie z medzí princípu ochrany slabšej strany, ktoré sú dané princípom rovnosti strán a de facto tak dochádza k favorizácii slabšej strany, ktorou je zamestnanec a diskriminovaný zastúpený advokátom oproti protistrane.

### III. ZABEZPEČENIE OSOBITNÉHO PROCESNÉHO POSTAVENIA SLABŠEJ STRANY

#### 1. Inštitúty spojenia vecí na spoločné konanie a zmena žaloby

Pri spotrebiteľských typoch sporov sa ustanovenie § 166 C.s.p., ktoré upravuje spojenie takých konaní na spoločné konanie, ktoré začali pred tým istým súdom a buď spolu súvisia skutkovo alebo sa týkajú tých istých strán, môže aplikovať len v prípade, ak by predmetom konaní boli spotrebiteľské spory. Pri § 293 ods. 1 C.s.p., ide o vyriešenie otázky aplikácie dvoch princípov, a to princípu ochrany slabšej strany a zároveň princípu hospodárnosti konania, kde štandardne (v

<sup>4</sup> ktoré umožňuje spotrebiteľovi predložiť alebo označiť všetky skutočnosti a dôkazy na preukázanie svojich tvrdení najneskôr do vyhlásenia rozhodnutia vo veci samej, ustanovenia o sudcovskej a zákonnej koncentrácii konania sa nepoužijú.

klasickom sporovom procese) by došlo práve po zohľadnení princípu hospodárnosti konania k spojeniu vecí na spoločné konanie. Avšak prítomnosť princípu ochrany slabšej strany odôvodňuje odklon od tohto postupu. Uvedeným sa sleduje predovšetkým možnosť, že medzi dodávateľom a spotrebiteľom môže prebiehať aj iný ako spotrebiteľský typ sporu a v takom prípade, ak by došlo k spojeniu spotrebiteľského sporu a iného ako spotrebiteľského typu sporu, pre súd by bolo nepochybne náročné rozlišovanie osobitného procesného postavenia spotrebiteľa a tomu zodpovedajúce aplikovanie osobitostí na vyváženie jeho postavenia oproti protistrane v inom, ako spotrebiteľskom spore. Nakoľko princípy majú rovnocenné postavenie a žiaden z nich nie je automaticky nadradený inému, zákonodarca túto kolíziu vyriešil práve ustanovením § 293 ods. 1 C.s.p., čím dal prednosť uplatneniu princípu ochrany slabšej strany – a to prostredníctvom zákazu spojenia iných ako spotrebiteľských vecí, na úkor princípu hospodárnosti konania.

Koncepcia nezmiešavania sporov s ochranou slabšej strany s inými spormi (hoci vedenými medzi tými istými sporovými stranami) sa uplatňuje aj v prípade objektívnej kumulácie, spôsobenej vzájomnou žalobou – ak vzájomná žaloba nepredstavuje spor s ochranou slabšej strany (t.j. pôjde o iný právny vzťah), súd vzájomnú žalobu vylúči na samostatné konanie (§ 293 ods. 2 a § 310 C.s.p.). Účelom zvoleného postupu je vylúčenie toho, aby procesný útok dodávateľa (alebo diskriminujúcej osoby), spočívajúci vo vzájomnej žalobe obral spotrebiteľa (alebo diskriminovanú osobu) o procesné postavenie slabšej strany. Považujeme za vhodné podotknúť, že takéto pravidlo absentuje pri individuálnych pracovnoprávných sporoch. Dôvodom môže byť skutočnosť, že v tomto spore sa uplatňuje kauzálna príslušnosť súdu (§ 23 C.s.p.), ktorú súd skúma ex officio (§ 40 C.s.p.) a v prípade „nehodiacej sa“ vzájomnej žaloby súd túto vylúči na samostatné konanie podľa všeobecnej procesnej úpravy.

Osobitná úprava vo vzťahu k slabšej strane (avšak len k spotrebiteľovi) sa vzťahuje aj na inštitút zmeny žaloby. V zmysle § 294 C.s.p. ak spotrebiteľ vystupuje na strane žalovaného, tak zmena žaloby je neprípustná. Za zmenu žaloby sa podľa ustanovenia § 140 ods 1 a ods. 2 C.s.p. považuje návrh, ktorým sa buď rozširuje uplatnené právo alebo sa uplatňuje iné právo a tiež zmenou žaloby je podstatná zmena alebo doplnenie rozhodujúcich skutočností, ktoré žalobca tvrdil v žalobe. Rovnako ako v štandardnom sporovom procese, ak určitý spôsob usporiadania vzťahu medzi stranami vyplýva z osobitného predpisu, tak za zmenu žaloby sa následne nepovažuje úkon žalobcu, ktorým mení uplatnený nárok. Týmto sa pre spotrebiteľa vytvára pomerne výrazná právna istota ohľadom predmetu sporu.

## 2. Rozšírená poučovacia povinnosť vo vzťahu k slabšej strane

Všeobecne môžeme rozšírenú poučovaciu povinnosť súdu vo vzťahu k slabšej strane odôvodnene považovať za vhodný nástroj, ktorým dochádza k zefektívneniu ochrany práv spotrebiteľa, zamestnanca a diskriminovaného v antidiskriminačnom spore. Rozšírenú poučovaciu povinnosť má súd povinnosť aplikovať vo vzťahu k slabšej strane, s výnimkou, ak je slabšia strana zastúpená advokátom alebo ide o obmedzenie poučovacej povinnosti v rámci štandardného priebehu civilného procesu podľa ustanovenia § 160 C.s.p. Rozšírená poučovacia povinnosť je upravená v ustanoveniach § 292, § 309, § 318 C.s.p., kedy je súd povinný pri prvom procesnom úkone vo vzťahu k spotrebiteľovi, zamestnancovi a žalobcovi v antidiskriminačnom spore poučovať o možnosti zastúpenia, o procesných právach a povinnostiach a to nie len v rozsahu všeobecnej poučovacej povinnosti<sup>5</sup>, o dôkazoch, ktoré je potrebné predložiť, o možnosti podať

<sup>5</sup> tá je upravená v ustanovení § 160 C.s.p.

návrh na vydanie neodkladného alebo zabezpečovacieho opatrenia a aj o iných možnostiach potrebných na účelné uplatňovanie alebo bránenie ich práv.

Mantinely v prípade rozšírenej poučovacej povinnosti predstavuje, resp. určuje hmotné právo spolu s princípom rovnosti strán v konaní. Súd nesmie poučovať ani slabšiu stranu o hmotnom práve, pretože by sa vystavil riziku porušenia rovnosti strán<sup>6</sup>. Rozšírená poučovacia povinnosť sa má týkať procesného postavenia slabšej strany a má smerovať k tomu, aby slabšia strana mohla svoje právo na súdnu ochranu uplatniť efektívne. Mohli by sme povedať, že poučenie slabšej strany má viesť k „zvýšeniu jej procesného povedomia v spore,“ a má smerovať ku skvalitatívnemu prostriedkov procesného útoku a procesnej obrany slabšej strany tak, aby podané návrhy smerovali k podstate veci. V praxi je ale niekedy veľmi náročné určiť presnú hranicu, ktorá existuje medzi právom hmotným a na neho nadviazaným procesným právom. Poučovacia povinnosť umožňuje pružne reagovať jednak na priebeh konkrétneho sporu s ochranou slabšej strany a tiež individuálne zohľadniť slabšiu stranu v konkrétnom konaní, čím môže byť zo strany súdu „ušíť na mieru“ konkrétnej slabšej strane. Z nášho pohľadu je práve rozšírená poučovacia povinnosť najdôležitejším prvkom z celej škály špecifik aplikovaných za účelom ochrany slabšej strany, pretože súd prostredníctvom nej môže prispieť k tomu, aby slabšia strana dokázala v spore uplatnený nárok podporiť z hľadiska civilného procesného práva efektívnym spôsobom.

Úloha a následná zodpovednosť súdu v rámci rozšírenej poučovacej povinnosti nie je vôbec triviálna. Pochybenie súdu v prípade porušenia poučenia slabšej strany je potrebné skúmať z hľadiska intenzity a jeho vplyvu na práva slabšej strany, nakoľko nie každé pochybenie súdu pri poučení slabšej strany musí automaticky vyústiť, resp. nemusí byť naplnený dôvod na podanie odvolania. Ak by porušenie poučenia zo strany súdu bolo v takej miere, že tým došlo k porušeniu práva spotrebiteľa, zamestnanca a diskriminovaného na spravodlivý proces, slabšia strana je oprávnená podať opravný prostriedok, ktorým je odvolanie, nakoľko bude naplnený odvolací dôvod v zmysle § 365ods. 1. písm. c C.s.p.<sup>7</sup>.

### 3. Jednostranné vylúčenie možnosti vydania kontumačného typu rozsudku

Teória procesného práva pozná viaceré druhy súdnych rozhodnutí a ich následné delenie z hľadiska rôznych kritérií. Rozsudok je súdnym rozhodnutím, ktorým sa vždy rozhoduje vo veci samej<sup>8</sup>. Zaiste, ideálnou situáciou je rozhodnúť o celej prejednávanej veci vydaním rozsudku, ktorý bude možné označiť ako spravodlivý. Rekodifikáciou sporového procesu sa podstatne zvýšili požiadavky na strany sporu ohľadne ich aktívnej participácie a dalo by sa povedať, že strany sú takmer výlučne zodpovedné za svoj úspech či prípadný neúspech v spore rezultujúci v súdnom rozhodnutí. V rámci vynútenia si procesnej aktivity, je osobitným typom rozsudkov, rozsudok pre zmeškanie, známy aj ako kontumačný rozsudok. Kontumačný rozsudok získal prívlastok sankčného typu rozsudku, nakoľko sa ním v sporových konaniach umožňuje procesne sankcionovať procesná pasivita sporovej strany. V štandardnom civilnom spore, môže byť kontumačný rozsudok, za splnenia podmienok upravených Civilným sporovým poriadkom, vydaný v neprospech ktorejkoľvek sporovej strany. Práve výlučne sankčný charakter bol zrejme tým dôvodom, na základe ktorého sa pristúpilo k vylúčeniu vydania tohto typu rozsudku pri sporoch s ochranou slabšej strany, ale len jednostranne a to v neprospech slabšej strany.

<sup>6</sup> napríklad o pasívnej vecnej legitímácii alebo čo by malo byť cieľom v konaní pre slabšiu stranu.

<sup>7</sup> išlo by o odvolací dôvod spočívajúci v porušení práva na spravodlivý proces.

<sup>8</sup> MAZÁK, J., MOLNÁR, P., JANOŠÍKOVÁ, M.: *Učebnica občianskeho procesného práva*, 2012, str. 359.

Podľa Civilného sporového poriadku, pri sporoch s ochranou slabšej strany je možné vydať kontumačný rozsudok len v neprospech protistrany, nikdy nie v neprospech slabšej strany. Na uvedenom nič nemení ani to, či slabšia strana vystupuje na pozícii žalobcu alebo žalovaného. Ako bolo vyššie uvedené, podstata rozsudku pre zmeškanie spočíva predovšetkým v procesnej sankcii za procesnú pasivitu v spore. Aj keď slabšia strana si nepochybné vyžaduje ochranu za účelom vyvažovania resp. dorovnávania jej procesného postavenia v spore, diskutabilným môže byť, či absolútne vylúčenie rozsudku pre zmeškanie je v medziach zámeru deklarovaného zákonodarcom, nakoľko ani slabšia strana by nemala byť zbavená povinnosti svojím aktívnym prístupom prispieť k tomu, aby vec mohla byť čo najrýchlejšie rozhodnutá. Ochrana slabšej strany zakotvením odlišností v tomto type sporov, by mala byť uplatňovaná výlučne za účelom vyváženia jej nevýhodnejšieho postavenia a k jej aplikácii by malo dôjsť v situáciách, kedy si slabšia strana určitú procesnú povinnosť v zmysle požiadaviek kladených na sporové strany v rámci klasického sporového konania, nevie splniť práve pre už toľkokrát spomenuté nerovnovážne postavenie spočívajúce v objektívnej nemožnosti. Či je správne automatické obmedzenie predovšetkým sankčných následkov voči slabšej strane aj v prípade, ak by malo byť následkom jej procesnej pasivity, zostáva otvorenou otázkou.

#### 4. Štádium dokazovania a modifikovaný prejednací princíp

Procesné dokazovanie je výlučne zákonom upravený postup súdu<sup>9</sup>. Štádium dokazovania je jedno z najnáročnejších častí civilného sporového procesu a najdôležitejší spôsob budovania skutkového základu meritórneho rozhodnutia súdu<sup>10</sup>. Kvalita jeho výsledku je priamo úmerná procesnej aktivite sporových strán. V rámci dokazovania v klasickom civilnom sporovom procese je v popredí najviac vystupujúcim prejednací princíp. Zo štandardného poňatia prejednacieho princípu sa vyvodzuje pravidlo, v zmysle ktorého súd môže vykonať len taký dôkaz, ktorý bol navrhnutý niektorou sporovou stranou. Aj v rámci klasického priebehu civilného sporového procesu sú zákonom stanovené výnimky, kedy sa toto pravidlo vyplývajúce z prejednacieho princípu prelamuje<sup>11</sup>. Uvedená modifikácia prejednacieho princípu v rámci štandardného priebehu konania je odôvodnená tým, že len v zákonom predvídaných prípadoch, ktoré sú upravené vo forme zákonných výnimiek, súd môže pristúpiť k vykonaniu nenavrhnutého dôkazu.

Pri sporoch s ochranou slabšej strany je uplatňovaný prejednací princíp oslabený ešte vo väčšej miere. Dalo by sa dokonca povedať, že prestáva platiť jeho základné pravidlo a to, že súd je limitovaný predchádzajúcim návrhom niektorej strany. Práve spomínané značné oslabenie býva často prirovnávané k tomu, že pri úprave dokazovania so slabšou stranou s poukázaním na odlišností oproti dokazovaniu štandardného priebehu procesu, sa uvádza uplatňovanie vyšetrovacieho princípu. Na tomto mieste považujeme za potrebné zdôrazniť, že vyšetrovací princíp ako taký znamená povinnosť súdu vykonať všetky dôkazy potrebné pre rozhodnutie vo veci. Ak je súd viazaný vyšetrovacím princípom, ktorý je previazaný s princípom materiálnej pravdy, nie je vôbec ovplyvňovaný dôkaznou aktivitou účastníkov konania, a vyšetroje skutočný stav veci aj v prípade absolútnej procesnej pasivity účastníkov v konaní. Nakoľko v civilnom sporovom procese sa vyšetrovací princíp spolu s materiálou pravdou neuplatňuje, tak v ustanoveniach § 295, § 303 ods. 2, § 311a § 319 C.s.p., ktoré upravujú možnosť vykonania aj nenavrhnutých dôkazov, je potrebné vychádzať z toho, že stále ide o aplikáciu prejednacieho

<sup>9</sup> MAZÁK, J., MOLNÁR, P., JANOŠÍKOVÁ, M.: *Učebnica občianskeho procesného práva*, 2012, str. 324.

<sup>10</sup> MOLNÁR, P., In: Števíček M., Ficová S., Baricová J., Mesiarkinová S., Bajánková J., Tomašovič M. a kol.: *Civilný sporový poriadok*. Komentár. Praha. C. H. Beck, 2016, str. 797.

<sup>11</sup> výnimky podľa ustanovenia § 185 ods. 2 a ods. 3 C.s.p.



princípu, aj keď v značne modifikovanej podobe<sup>12</sup>. Súd by mal vyvíjať zvýšenú aktivitu súvisiacu s obstaraním dôkazných prostriedkov až v prípade, keď je to nevyhnutné pre rozhodnutie vo veci samej.

Zmyslom a účelom odklonu od štandardnej podoby prejednávacieho princípu v klasickom sporovom procese, je určitým spôsobom napomôcť postaveniu slabšej strany v konaní práve tým, že súd môže vykonať aj taký dôkaz, ktorý slabšia strana nenavrhol. Nepochybne, zvolená modifikácia prejednávacieho princípu smeruje aj k vylúčeniu procesných sankcií naviazaných na jeho uplatňovanie, ktorými by bola v podstate nemožnosť vykonania nenavrnutých dôkazov iniciatívne zo strany súdu. Priklonenie sa k tak značnej modifikácii prejednávacieho princípu má svoje korene v sociálnej funkcii súdneho konania, ktorá je pri sporoch so slabšou stranou citeľne v popredí záujmu. Značnú modifikáciu prejednávacieho princípu pri sporoch s ochranou slabšej strany je možné vnímať aj ako „poistku“ pre prípad, že k predneseniu návrhu na vykonanie dôkazu od slabšej strany nedôjde ani pri realizácii rozšírenej poučovacej povinnosti súdu. V rámci poučenia slabšej strany, súd okrem iného poučuje aj o dôkazoch, ktoré je potrebné predložiť. Pri sporoch s ochranou slabšej strany je dôležité mať vždy na pamäti účel sledovaný tak značnou modifikáciou prejednávacieho princípu a ani pri tomto type sporov by tak zákonom prípustná modifikácia predmetného princípu nemala byť uplatňovaná automaticky. Jej aplikácia by mala byť využitá v situácii, ak v rámci priebehu konania vyvstane potreba vykonania určitého dôkazu, o ktorom pri poučení slabšej strany súd ešte neuvažoval (v tom čase jeho vykonanie nepovažoval za potrebné) a ani slabšia strana v rámci uplatňovania prostriedkov procesného útoku vykonanie dôkazu nenavrhol. Ak slabšia strana bola v rámci širšie koncipovanej poučovacej povinnosti o potrebe predloženia takéhoto dôkazu súdom poučená, a priamo povedané, toto nasmerovanie zo strany súdu odignorovala, súd by podľa nášho názoru nemal automaticky postupovať iniciatívne a vykonať takýto dôkaz, nakoľko sa môže dostať do kolízie s princípom rovnosti zbraní, keďže princíp ochrany slabšej strany sa uplatňuje len v medziach princípu rovného postavenia sporových strán. Práve pri takto koncipovanej úprave, kedy miera modifikácie princípu nie je striktné daná zákonom, je ťažisko ohľadne nájdenia „tej správnej miery“ oslabenia princípu na súde. V prípade prejednávacieho princípu je súd v tomto type sporov limitovaný pomyslenými dvoma bodmi. Jednak je tu požiadavka chrániť slabšiu stranu v zmysle princípu ochrany slabšej strany, ale zároveň je súd povinný rešpektovať princíp rovnosti zbraní, charakteristický pre kontradiktórny typ procesov, majúci neustále na pamäti skutočnosť, že aj ochrana slabšej strany nachádza svoje uplatnenie len v medziach fair trial.

V prípade individuálnych pracovnoprávných sporov je v rámci úpravy modifikácie prejednávacieho princípu výslovne zvýraznená možná dôkazná núdza na strane zamestnanca a to prostredníctvom ustanovenia § 319 C.s.p., druhá veta. Na prekonanie tejto negatívnej situácie, ktorá potencionálne môže nastať, zákonodarca reaguje tak, že sa zakotvuje povinnosť pre zamestnávateľa poskytnúť súčinnosť pri obstaraní a zabezpečení dôkazov, za podmienky, že to možno od neho spravodlivo požadovať. Uvedené môže značným spôsobom prispieť k rozsahu zisteného skutkového stavu súdneho rozhodnutia.

#### IV. ZÁVER

V rámci skúmanej problematiky bolo v príspevku poukázané na špecifiká, ktorými sa vyznačujú spory s ochranou slabšej strany. Pre právnu úpravu týchto sporov, kde jednou sporovou stranou je tzv. slabšia strana, je príznačná jednostranne orientovaná aktívnejšia ingerencia súdu do

<sup>12</sup> uvedenému nahráva aj gramatický výklad predmetných ustanovení.

prebiehajúceho konania v porovnaní so štandardným civilným sporovým procesom, za účelom dosiahnutia vytýčeného cieľa tejto osobitnej právnej úpravy, spočívajúceho v dorovnaní procesného postavenia slabšej strany. Nezastupiteľná úloha súdu spočíva predovšetkým v rozšírenej poučovacej povinnosti, prostredníctvom ktorej súd usmerňuje slabšiu stranu, aby prostriedky procesného útoku boli z jej strany realizované efektívnym spôsobom.

Pri antidiskriminačných sporoch a individuálnych pracovnoprávných sporoch vidíme priestor na zváženie vhodnosti nastavenia aktuálnej právnej úpravy v otázke ponechania uplatňovania vylúčenia princípu koncentrácie aj v prípade zastúpenia slabšej strany advokátom, čím podľa nášho názoru dochádza k favorizácii zamestnanca a diskriminovaného, nakoľko ich pôvodné procesné postavenie majúce prívlastok slabšie, bolo odstránené práve zabezpečením si kvalifikovanej právnej pomoci prostredníctvom zastúpenia advokátom. Ako správnym sa javí postup, ktorý je upravený v prípade spotrebiteľských sporov, a to, že ak sa spotrebiteľ dá v spore zastúpiť advokátom, nebude sa aplikovať vylúčenie ustanovení o sudcovskej a zákonnej koncentrácii konania.

Značná modifikácia prejednávacieho princípu v rámci sporov s ochranou slabšej strany umožňuje pružne reagovať v prebiehajúcom spore predovšetkým na situáciu, keď slabšia strana nie je spôsobilá uplatňovať tak prostriedky procesného útoku, resp. procesnej obrany spôsobom, aký vyžaduje Civilný sporový poriadok v prípade klasických sporových strán súperiacich v kontradiktórnem civilnom sporovom procese. Vtedy je úplne namieste zo strany súdu vstúpiť do prebiehajúceho konania a napomôcť odstrániť nežiaduci stav. Avšak aj spory s ochranou slabšej strany by si mali zachovať kontradiktórne prvky a slabšiu stranu by mal súd aktívne chrániť len do momentu, kedy ona sama v rámci aktívnej procesnej diligencie prispieva k účinnej ochrane svojich práv. V nadväznosti na to by ochrana slabšej strany zo strany súdu mala byť len podporná, nadviazaná na procesnú aktivitu tejto strany v spore. Z nášho pohľadu by zvýšená procesná ochrana spotrebiteľa, zamestnanca a diskriminovaného prostredníctvom osobitnej úpravy v Civilnom sporovom poriadku mala nastúpiť len v prípadoch objektívnej nemožnosti uplatňovania prostriedkov procesného útoku, resp. procesnej obrany slabšej strany, ktorá môže byť daná najmä informačným deficitom alebo dôkaznou núdzou a tento zmiernený postup by nemal byť aplikovaný v prípade jej procesnej pasivity, trvajúcej napriek náležitému poučeniu.

Právna úprava pre spory s ochranou slabšej strany by mala vytvoriť fungujúci systém, ktorý umožní účinné bránenie práv slabších subjektov, odstráni predovšetkým formálne prekážky, ktoré by spotrebiteľa, zamestnanca a diskriminovaného potenciálne mohli odradiť od podania žaloby na súde, ale zároveň by mali aj v týchto typoch sporov zostať zachované kontradiktórne prvky charakteristické pre štandardný civilný sporový proces vynucujúce si aj v prípade slabšej strany aktívny prístup pri uplatňovaní prostriedkov procesného útoku za účelom dosiahnutia úspechu v spore.

## KEÚČOVÉ SLOVÁ

slabšia strana, špecifiká sporov s ochranou slabšej strany, Civilný sporový poriadok.

## KEY WORDS

disadvantaged party, specifics of disputes with protection of disadvantaged party, Civil Dispute settlement.

**POUŽITÁ LITERATÚRA**

1. ŠTEVČEK M., a kol. *Prednášky a texty z (nového) civilného procesu*. Skriptá 1 vydanie. Bratislava: C.H. Beck 2017. ISBN:978-80-8960-351-0.
2. ŠTEVČEK M., a kol. *Civilný sporový poriadok*. Komentár. Praha: C.H. Beck, 2016 . ISBN: 978-80-7400-629-6.
3. VOJČÍK P., FILIČKO V., KOROMHÁZ P.(eds.), *Košické dni súkromného práva I*. Recenzovaný zborník vedeckých prác. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2016. ISBN: 978-80-8152-400-4.
4. HORVÁTH E., ANDRÁŠIOVÁ A., *Civilný sporový poriadok*. Komentár. Bratislava: Wolters Kluwer, 2015. ISBN:978-80-8168-362-6.
5. MAZÁK J., MOLNÁR P., JÁNOŠÍKOVÁ M. *Učebnica občianskeho procesného práva*. Bratislava: IURIS LIBRI, 2012. ISBN:978-80-8963-500-9.

**KONTAKTNÉ ÚDAJE AUTORA**

Mgr. Miroslava Kušníriková

interná doktorandka

Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

Právnická fakulta

Katedra občianskeho práva

Kováčska 26, 040 75 Košice

Telefón: 0907462992

E-mail: miroslava.kusnirikova@student.upjs.sk